

International
JOURNAL OF SOCIAL, HUMANITIES
AND ADMINISTRATIVE SCIENCES

Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
JOSHASjournal (ISSN:2630-6417)

Architecture, Culture, Economics and Administration, Educational Sciences, Engineering, Fine Arts, History, Language,
Literature, Pedagogy, Psychology, Religion, Sociology, Tourism and Tourism Management & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:13

2019

pp.17-23

journalofsocial.com

ssssjournal@gmail.com

KIRGIZİSTAN'DAKİ BAZI HALK İNANÇLARININ FERTLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

THE EFFECTS OF SOME FOLK BELIEFS IN KYRGYZSTAN ON INDIVIDUALS

Arslanbek KENZHESHOV

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya / Türkiye

Article Arrival Date : 11.02.2019

Article Published Date : 26.04.2019

Article Type : Research Article

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.73>

Reference : Kenzheshov, A. (2019). "Kırgızistan'daki Bazı Halk İnançlarının Fertler Üzerindeki Etkileri", Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences, 5(13): 17-23

ÖZET

Kırgızların tarihinde uzun asırlar boyu kendi halk felsefesini, etnopsikolojisini ve hayat tarzını ata-babalarından kalan inanışlarla şekillendirmişlerdir. Bu inanışlar kırgızların önemli bir parçası olarak günlük hayatlarında yerini bulmuştur. Kırgızlar eski dönemlerde fetişizm, totemizm, şamanizm ve en son Gök Tengricilik gibi inançlarla hayatlarını sürdürmüşlerdir. Daha sonra İslam dinini kabul etmesiyle inançları değişime uğramıştır. Fakat eski dönemdeki bazı inanç unsurları da kaldığı bilinmektedir. Bir çok inançları Kırgızların edebiyatından, felsefesinden ve günlük hayatından apaçık görebiliriz. Halk inançların günümüze kadar ulaşmasında yaşlıların ve Kırgızların milli destanı olan Manas Destanı'nın büyük payı olmuştur. Bunlar ağızdan ağıza söylenerek sonraki nesillere aktarılmış ve zamanın akışıyla halk inancına dönüşmüştür. Günümüz Kırgızlarda birçok halk inanışları bulunmaktadır. Ama bu çalışmada halk arasında aktif bir şekilde yaşanan bazı halk inanışlarını ve fertler üzerindeki etkileri ele alındı. Bunlardan bazıları; çocuk sahibi olma ve çocukla ilgili inanışlar, ad koyma adeti, ak (beyaz) renkle ilgili inanışlar, mezar, Umay Ana, Albarstı (Albastı) ile ilgili olanlar ve buna benzeri inanışlardır.

Anahtar Kelimeler: Kırgızlar, Din, İnanç, Halk İnancı

ABSTRACT

From the history of Kyrgyz nation - the own folk philosophy, ethno psychology and lifestyle for many centuries were formed with the beliefs of their ancestors. These beliefs have found their place in everyday life as an important part of the Kyrgyz people. Kyrgyz people have sustained their life in ancient times with beliefs such as fetishism, totemism, shamanism and most recently Celestial Belief (Gok Tengrizm). Later, their belief has changed by accepting Islam. However, it is known that some elements of beliefs from the old period are still remaining. We clearly can see most of the beliefs through Kyrgyz literature, philosophy and their daily life. The Manas Epic, that is the national epic of the elderly and the Kyrgyz people, has played an important role in the reach of popular beliefs until today. These were passed from mouth to mouth being transferred to later generations and turned into a popular belief with the time flow. Nowadays Kyrgyz people have many folk beliefs. But in this research we have discussed about some beliefs and impact on individuals which actively exist among the people. Their titles are; beliefs about children and about having children, the habit of putting name, about the white color, the graveyard, Umay Ana, Albarsti and the other beliefs.

Key Words: Kyrgyz, Religion, Belief, Belief of Folk

1.GİRİŞ

Halk inançları; insanların inançla ilgili farklılıkları, doğaüstü veya doğadışı olguları ve olayları yaşantılarında gerçekmiş gibi kabul etmesidir. Toplumların eskiden bugüne kadar nesilden nesile

geçen ve hayatlarında önemli bir yeri olan ve genellikle kaynağı belli olmayan inançlara halk inancı demek mümkündür. Bu inançlar totemlik, zerdüştlük, animizm, fetişizm, şamanizm gibi daha önceki halkların inancı olarak devam edip gelen inançlar olabilir. Bu inançlarıyla insan, kendini tatmin etmek, dilek, isteklerini yerine getirmek için, rahatlıkla yaşamak, ümitlenmek ve güven sağlamak istemektir. İnançlara ne kadar inanılırsa halk arasında o kadar yaygın ve etkin olmaktadır.

Kırgızlar eski zamanlardan beri yaşadıkları tecrübeleri, inanışları ve gelenekleri iyi bir şekilde günümüze kadar getirmişlerdir. Bu süreçte yaşlı atalarımızın, büyüklerimizin etkisi kayda değerdir. Zira, gençleri bu inanışlara davet eden ve teşvik edenler genelde yaşlılardır. Onlar, bu tecrübeleri yaşadıklarını gençlere anlatıp, bu olaylarla uygulamalar arasında bağlantı kurarlar ve her türlü kuralları koyarlar. Kırgızlarda, yaşlıların sözlerine çok önem verdikleri, aşırı güven ve ata-babadan kalan mirasları kutsal olarak görmeleri, onları birçok batıl inanışların benimsenmesine götürmüştür. Bu şekilde halk inancı toplumda kendi yerini bulmuştur.

Bilindiği üzere, kırgızların milli örf ve adetlerinin, ulusal oyunlarının, gelenek-göreneklerinin, inanışların kaynağı dünyadaki en büyük destan olan Manas Destanı'dır. Manas Destanı, kırgızlar için çok önemlidir. Destanın ne zaman, kim tarafından yazıldığına dair hiç bir bilgi yoktur, sadece sözlü olarak ağızdan ağıza geçip gelmiştir. Bunun tarihi bin yıla belki de çok eski zamanlara kadar giden kadim bir eserdir. Asırlar boyu kırgızların tarihini, kültür ve medeniyetini, geleneklerini, coğrafyasını, felsefesini, örf-adetlerini ve inanışlarını bu eser içeriğinden alarak sonraki nesillere emanet olarak günümüze ulaştırmıştır (Yunusaliev, 1958).

Bu inançların günümüze kadar ulaşmasında Manas destanının büyük payı vardır. Özellikle kırgız toplumunda yer alan farklı inanışların kaynağı da bu eserden alınmıştır. Bununla birlikte kırgızlarda bazı kaynağı bilinmeyen inançlar da vardır.

2. KIRGIZİSTAN'DA FARKLI HALK İNANÇLARI

2.1. Kısırlığı Gidermek ve Hamile Kalmakla İlgili İnanışlar

Kırgızlarda çocuk çok önemlidir. Çocuk hayatın sevinci, ailenin huzuru, evin aynası sayılmaktadır. Hayata yeni gelen bebeğe köy yaşlıları, saygıdeğer aksakallar çocuğa mutluluk ve uzun ömür dilerler. Çocuk neslin ve sahip olduğu değerlerin devamcısı, halkın ölümsüzlüğünün simgesidir (Çeltikçi ve Kayhan, 2016: 66). Kırgızlarda çocukla ilgili deyimler vardır. Balaluu üy bazar, balasız üy mazar (*Çocuklu ev pazar, çocuksuz ev mezardır*), Balası cektun ırısı cok (*Çocuğu olmayanın rızkı da yok*), Beşiktegi balanın bek boloorun kim bildi, karındağı balanın kan boloorun kim bildi (*Beşikteki bebeğin bey olacağını kim bilir, karındaki bebeğin han olacağını kim bilir*), Bee tuumayınça baytal atı kalbayt, katın tuumayınça kelin atı kalbayt (*Kısrak doğurmayınca tay adı kalmaz, kadın doğurmayınca gelin adı kalmaz*) vb., gibi sözler doğurmayan kadının değersizliğini vurgulamakta, çocuğun Kırgızlardaki önemine işaret etmektedir. (Akmataliev, 2004: 426).

Bu sebepten kırgızlar çocuklu olmayı isterler. Çocuğu olmayanlar bu gibi duyguları yaşamak için her türlü çare bulmaya çalışırlar. Bunların bazıları şunlardır;

- ✓ Yeni evlenenlerin ilk gecesinde çocukları olan yengeler döşek serilince küçük çocukları üzerinde güreştirilir. Bu inanç, evli çiftlerin çocuk sahibi olması için dileklerini ifade etmektedir.
- ✓ Çocuğu olmayan kadınlar evine akrabaların ya da komşularının çocuklarının giyimlerini alırlar ve evde bulundurlar.
- ✓ Nevruz bayramında "sümelek" pişirirken çocuğu olmayan kadın sümeleği karıştırırken dua eder ve sümelek piştikten sonra külüne oturur.
- ✓ Kırgızistan'ın Oş bölgesinde kutsal olarak sayılan Sulayman-Too (Süleyman Dağ) vardır. Efsanelere göre bu dağda Süleyman Peygamber bulunduğu ve o dağdaki bir mağarada yaşadığı için kutsal sayılmasına neden olmuştur. Bu dağda birtakım inanç uygulamaları vardır

ki onlardan biri, kısırlığı gidermek. Dağın üstünde “Beşik Ene” (Beşik Ana) diye bilinen taş ucu var. O taşta kadın üç defa asılarak durur ve çocuk sahibi olmaya niyet eder (Erdem, 2000: 175).

Bunun dışında bulunan bir çok kutsal yerler var. Oş şehrinde bulunan, Sahabe Mezarı, Abşırata Şelalesi, Cıлуу Su gibi kutsal yerler ve Calal-Abat'ta Eyüp Bulağı, İdris Baba, Padişah Ata gibi kutsal sayılan mezarlar ziyaret edilerek dua edilir ve çocuk istenir (Pembeci, 2014: 105).

Evladı olmayan çiftlere çeşitli isim ve lakaplar verilir. Çocuk doğurmayan kadına “tuubagan ayal (doğurmayan kadın, kısır), sogonçogu kanabagan ayal, tuubas” lakapları verilir. Erkeklerle ise “balası çok kuubaş, uruksuz, tuyaksız” (evlatsız, zürriyetsiz) denilmektedir. Bebek görmek için mezarlara ve kutsal yerlere sığınma, tapınma geleneği vardır. Bunun dışında farklı adetler olup, bazıları insanın akıllı almaz (köpeğin üzerinden atlamak gibi). Çok çocuklu insanların dualarını alırlar (Dıykanbaeva, 2011: 182).

2.2. Çocukla İlgili İnanışlar

Evlad doğduğunda erkek olursa “uul bala”, kız olursa “kız bala” derler. Uul balaya babasının halefi, kız balaya annesinin yardımcısı denilmektedir. Kız bala doğduğunda “kırk atlı oldun” derler. Çünkü eskiden kızlarını evlendirdiklerinde karşılığın damat taraftan kırk at alırlarmış. Kırgızlarda “süyünçü” (müjde vermek) vardır. Bunun için “beşik boonor bek bolsun” diyerek ilk önce doğum yaptıran kadın babasına; gözün aydın, oğlan çocuğun oldu “süyünçü ber” müjdem ver der. Müjde olarak genelde para verilir hatta erkek olursa daha çok verilir. Manas Destanı'nda da Manas'ın babasına müjde getiren kişiye bir heybe dolusu altın, istediği kadar hayvan sürüsü al dediği belirtilmektedir (Tileşeva, 2016: 39).

Çocuk doğduğunda bebeğe toy (düğün) yapılır. Kırgızlarda bu törene “beşik toy” ya da “centek toy” denilmektedir. Halkı toya davet edip halktan “bata” (fatiha, dua) alırlar (Cihan, 2006: 410).

Yürümeye başladığında “tuşoo toy”, “sünnet toy” gibi çocuğa ait merasimler vardır. Tuşoo toy dediğimiz çocuk yürümeye başladığında yapılan ayakları ipe bağlanılıp durur ve halkı yarıştıranak birinci gelen çocuğun ayağındaki bağlanan ipi keser. Birinci gelen insana kesen bıçağını ve koyun ya da hediyeler verilir. Bu inanış, çocuk zorluk çekmesin, hayatta hiç yıkılmasın, hızlı olsun vb. gibi uygulamaları getirir. Sünnet toy ise İslam dininden kalan merasim olup, müslüman olmak için sünnet yaparlar. (Tileşeva, 2016: 41).

Bebeğe “suk girdi”, “kirene kirdi” (nazar değdi) denilen de inanışlar var. Böyle bir durumda annesi ya da “emçi-domçu” (bahşı) denilen yaşlı kadın yazılmış manzum metinlerin yardımıyla çocuktaki kara güçleri kovalar. Buna halk arasında “kirnelö” olarak bilinir (Kocoeva, 2015: 260).

Örneğin:

Çık kirne, çık kirne,

Kirne bolson çıgıp ket,

Suk bolson susgup çık,

Otuz omurtkadan çık,

Kırk kabırgasınan çık,

Çık kirne, çık ...

Çık kirne, çık kirne,

Kirne olursan çıkıp git,

Suk olursan hemen çık,

Otuz omurgadan çık,

Kırk kaburgadan çık,

Çık kirne, çık ... (Tanaev, 1998: 45).

Çocukla İlgili Diğer Bazı İnanışlar:

- ✓ Yerde yatan çocuğun üzerinden atlamak yasaktır. Çünkü çabuk hastalınır ve büyümesine zarar verir.

- ✓ Çocuk doğduktan sonra kırk gün olduğunda kırk kaşık suyla yıkanılır. 40 sayısı kırgızlar için kutsal sayılardandır.
- ✓ Çocuğun yıkandığı leğeni geceleyin dışarıda bırakmamak gerekir. Dışarıda bırakıldığında gece boyu uyuyamadığı düşünülür.
- ✓ Bebeğin tabanından çok öpülürse geç basar.
- ✓ Güneş girdikten sonra çocuğu aynaya göstermemek gerek, gece boyu ağlayabilir.
- ✓ Beşiğin üzerine gereksiz eşyaları, giyimleri asmamak gerek, o bebeğin üzerine yük olabilir.
- ✓ Bebeğin beşiğini ve giyimlerini hiçbir zaman yakmamak ya da atmamak gerekir. Zira, gelecekte çocuklu olamayabilir (Akmataliev, 1998: 38-84).

2.3. Çocuğa Ad Koyma Adeti

Bebeğe güzel ad koymak kırgızlar için önemlidir. Bebek ailenin birinci çocuğu ise genellikle dedesi, ninesi koyar ve Tunguç (ilk, birinci) ismi konulur. Onlar yoksa, babası koyar. Ad konulurken bebeğin kulağına ezan okunarak üç defa ismi söylenir. Çocuğa isim konulduğunda ünlü, tarihi isimleri pek koymazlar. Çünkü o ismi çocuk kaldıramayabilir derler. Çocuğa verilen isimler arasında Semetey (Manas'ın oğlu), Kanıkey, Ayçürök (Semetey'in eşi), Barsbek, (Kırgız Kağanı), Çingiz (Cengiz Han ve Cengiz Aytmatov'un adından) gibi isimler konulur.

Çocuğu olup da yaşamayan aileler, sonraki çocuklarının yaşaması için adını Tursun, Toktobek, Toktogul, Toktobü (Dur manasını verir), Bekbolot, Taşbolot vb. isimleri koyarlar.

Kırgızlar çevreyi, evreni önemsedikleri için bazen Pamirbek (dağ adı), Kölbay (göl), Tokoybek (orman), Jıldız (Yıldız), Mars (gezegen), Aysuluu (Ay güzelli) vs. gibi isimler de kırgız toplumunda çok bulunur. Kırgızlarda onların hayat biçimleriyle ilgili olarak kanatlı kuşların, hayvanların adları da bebeğe konulur; Arstanbek (Aslan gibi güçlü olsun), Şumkar (sungur gibi hızlı), Jılkıbay (At gibi temiz), Börübay (Kurt) vs., gibi hayvanların çocuğa yardım edeceğine inanılır.

Kırgızlar çok çocuklu olmayı isterler. Eskiden bir ailenin en az 5'ten 14-16'ya kadar çocukları olmuştur. Eğer kız olup da fakat erkek çocuk isteyenler kızlarına "Erkin" (Özgür), Kıyal (Hayal), Uulcan, Uulgelsin (Oğul gelsin) gibi erkek isimler verir; erkek gibi giyindirilir, erkek oyuncakları verilir ve bundan sonra erkek çocuk olacağına inanılır (Caparov, 2009: 84-123).

İkiz çocukları varsa genellikle kafiye (Asan-Üsön, İlim-Kılım, ErKayım-Begayım, Batma-Zuura) gibi isimleri konulur ve ikisine nazar değmemesi için kötü elbiseler giydirilir. Böyle kafiye isimler konulmasının da sebebi ikisi beraber olsun, birbirinden hiç ayrılmasın ve hayatlarını güzel geçirsinler anlamındadır (Caparov, 2009: 218).

2.4. Ak (Beyaz) Renkle İlgili İnanışlar

Kırgız halkı beyaz rengi çok kutsal görürler. Genellikle bu renk iyi manada kullanılır. Bazen insanlara "ak giymiş" derler. Yani bu kırgızcılık yoluna düşmek anlamını verir. Kırgızcılık - kutsal bir özelliğe sahip olmak - demektir. Ak giymek demek ruhla konuşan, mezarlara gittiklerinde o mezarların sahiplerini gören (mesela, Umay Eneni (Ananı), 40 yiğidi vb.,) insanlara denilmektedir. Bunu herhangi bir adam giyemez. Ak giymek insana iyi gelir. Ak renk kırgızlarda safın, barışlığın sembolü olarak görülür. Bu sebepten kutsal yerlere vardıklarında ak giyinirler.

Ak giymeyi iki şekilde açıklayanlar vardır. İlki hacca gidip gelenler ak giyerler. İkincisi ise ak giyenler o dünyaya gitmek ya da sonsuz dünyadaki ruhların yanında yer almak gibi manada belirtilmektedir. Ak sözü, aslında Kudaydın (Huda) ismidir. Yeni doğan çocuğu ak renkteki kumaşın içine koyarlar ve öldüğünde de ak kefenle örterler. Ak giymek demek ulu haysiyetlere kavuştuğunda giydikleridir. Ben akka (beyaza, yani Tanrı'ya) itaat ettim, ebedi o dünyanın insanıyım derler. Bu gibi adamlar halkın, milletin yükünü kaldıran ve ahlaklı olması gerekmektedir (Aytpaeva, 2010: 249).

Tengriciliği (Tanrıçılık) kutsal görenler Ak'tı (beyazı), imanı, namusu, vicdanı, gelip geçen maddi dünyadan, servetten, iktidardan hatta ömürden bile üstün görmüşlerdir. Dolayısıyla "Ak" sözünün yerine "boz" (boz üy, boz at, boz kurt vb..) kelimesini kullanmışlardır. İnsanı uğurlarken "Ak colun açılınsın" (Ak yolun açık olsun) derler. Ak kalpaklarını yere bırakmaz, ananın ak sütünü ödemeye çalışırlar, Ak karlı kök (mavi) buzlu dağların korumuşlardır. Yeni gelen geline kaynanası ak dileğini belirtip "ak cooluk" (yoluk, başörtü) salmıştır (Aalieva, 2012: 4).

2.5. Mezarlığı Elleriyle Göstermek Olmaz

Bu inancın iki çeşidi halk arasında devam etmektedir. Birinci manası; eğer bu hareketi bilmezden eli ile mezarlığı işaret ederek gösteren insan hemen parmağını ayağıyla basmak gerekmektedir. Mezarlığı eli ile göstermek, yanında kötü konuşmak yasaktır. Bu kutsal sayılan yeri işaret parmağı ile gösterirse "kol çürür" diye inanılmaktadır. Bu sebepten kendini cezalandırmak için kendi eline basar.

İkincisi ise kırgızlar eskiden beri ata-babası yatan mezarlıklara saygı duymuşlardır. Onu düşmanlardan korumuş, izlerinden yürümüşler. Meşhur insanların cesedini halka göstermeden gizli bir şekilde yere vermişlerdir (buna Manas Destanı'nda Manas'ın karısı Kanıkey kocası Manas'ı kimse bilmeyen yere gömülmesi ve Cengiz Han'ın cesedi de gizli bir yere gömülmesi örnek olur). Ruha saygı göstermekle beraber, onun nesline, geleceğine de ihtimam göstermişlerdir. Düşmanları kabrini bulup merhumun ayaklarının kemiklerini yere dikey şekilde koyarsa, onun tüm nesili tükenip yok olur diye inanmışlardır. Bu işaretin ata-babalarının kabrinin nerede saklandığını eliyle göstermemesi bu inançtan çıktığını görmek mümkündür. Bu inancın başlangıcı en eski dönemlere dayanmaktadır (Botobekova, 2007).

2.6. Umay Ene (Ana) İnancı

Kırgız efsanelerinde Umay Ana hakkında görkemli bir şekilde söylenip; çocuğun korucusu, evin bereketi olarak bilinir (Erdem, 2005: 109). Umay Ana bebeği ve anneyi hastalıktan korur ve çocuğu tedavi ederken "Benim elim değil Umay Ana'nın eli" diyen sözler söylenir;

Emçiler ötkön,

Üfürükçüler geçmiş,

Emi bizge kalgan.

Üfürüğü bize kalmış.

Domçular ötkön,

Büyücüler geçmiş,

Domu bizge kalgan.

Büyüsü bize kalmış.

Menin kolum emes,

Benim elim değil,

Umay Enenin kolu...

Umay Ana'nın eli... (Akmataliev, 2004: 334).

Evde çocuğu yalnız bırakıp yatırmak gerektiğinde "Umay Ene'ye bıraktım" deyip merak etmezler. Bebeğin yüzünü "Umay Ene yıkar" diye her gün yıkamazlar.

2.7. Albarstı (Albastı) İnancı

Albarstı bir çok halklarda vardır ve değişik adlandırılır. Kırgızlarda bu olay genellikle insana zarar verici olarak tanımlanır. İnsan uyurken saldırır ve üstüne basar. Albarstı'nın gücü saçında derler. Eğer saçından bir az yulup alıp onu ayakkabısının altına koyarsa artık o insana hiçbir zaman dokunamaz. Albarstı insanı bastığında nefes alamayabilir, gücünü kaybeder, hareket edemez ve ses çıkaramaz. Albarstı'dan korunmak için her türlü tedbirleri alırlar. Uyumadan önce yastığın altına demir veya bıçak koyarak yatarlar (Usupbekova, 2016).

Din adamları ise "Albarstı" diye bir şey yok fikrini savunmaktadırlar. Albarstı'yı cin-şeytan olarak görenler var. Bunlar mağarada, ormanda, pis yerlerde, külde yaşarlar hatta bunları gören ve konuştuğum diyen insanlar kırgız toplumunda bulunabilir. Bazıları ise bu gibi şey hiç olmadığını ve sadece

yatmadan önce çok yemek yiyenler ya da doğru bir şekilde yatmadığı için kendilerini kötü hissettiğini söylerler.

3. KIRGIZİSTAN'DAKİ BAZI DİĞER HALK İNANÇLARI

- ✓ Elbise insanın üzerindeyken dikilmez. Dikilirse o kişinin aklı eksik olur.
- ✓ Atın yelesine ayak konulmaz.
- ✓ Kötü rüya görülürse, onu suya söylemek gerekir. Suyu akıp gitmesine inanılır.
- ✓ Eller yıkandıktan sonra silkelenmez. Kuruması beklenir. Elindeki rızıkı gidebilir.
- ✓ Kül dökülen yere idrar yapılmaz, küllükte çocuk oynatılmaz, küllüğe basılmaz ve kül yığını karıştırılmaz.
- ✓ Oturan insanlara, sırtını dönerek oturulmaz.
- ✓ Kapıyı ayakla tepip açmak doğru değildir.
- ✓ İnsanın başına giydiği şeyler, ayak altına koyulmaz, eline takıp oynanmaz. Başa giyilen, insanların kendisine ait kalpak vb. eskirmiş olsa bile satılmaz.
- ✓ Geceleyin bulaşıklar yıkanmadan yatılmaz, kapların ağzı açık bırakılmaz.
- ✓ Kibleye karşı ayak uzatılarak yatılmaz ve kibleye dönerek tuvalet yapılmaz.
- ✓ Yatarken pantolon baş tarafa konulmaz.
- ✓ Yanan ateşe tükürülmez. Ateşe su dökülerek söndürülmez.
- ✓ Eğer yemek pişmişse yenmeden bırakılıp yola çıkılmaz.
- ✓ Süpürge dik konulmaz ve süpürgeyle birine vurulmaz. Süpürge ters konursa düşmanlar çoğalır.
- ✓ Kapıdan girip çıkarken eşiğe basılmaz, sağ ayakla ve eşiğin üzerinden atlayarak geçilir.
- ✓ Yemek sofrasız yenmez ve sofraya ters konmaz.
- ✓ Geceleyin bebekler evden çıkarılmamalı, eğer çıkarılmak zorundaysa yüzüne is sürülmelidir.
- ✓ Çocuğun elbiseleri geceleyin dışarıda bırakılmaz.
- ✓ Bulaşıklar ayakla tepilmez. Çünkü servet gider.
- ✓ Ev içinde ve geceleyin ısıklık çalınmaz.
- ✓ Akan suya tükürülmez, süpürge çöplü ve kirli, pis atıklar, akan suya dökülmez.
- ✓ Aya bakarak abdest alınmaz.
- ✓ Yeşil otlar sebepsiz yere biçilmez, yaş ağaç kırılmaz, mal ve davarların yattığı yere işenmez. İnsanın, etrafında dönülmez. İnsanın boyunun uzunluğu karışla ölçülmez. Dizler kucaklanarak oturulmaz, zira bu dulluğun belirtisidir. Boş beşik sallanmaz (Akmataliev ve Kırbaşev, 2003: 22-256).

4. SONUÇ

Kırgızların günlük hayatında önemli bir yer alan bu inanışların, oluşmasında hem eski dinlerinden kalma inanışların, hem de İslam'ın büyük etkisi olmuştur. Zira, Kırgızlar muhafazakar karakterleri gereği eski inanışlarını İslam ile yoğurarak bütünleştirmiş, günümüze kadar yaşatabilmişlerdir. Halk inançlarının oluşmasında Kırgızların kendi ifadeleriyle, “Binlerce yılı kocaltan tecrübelerinin” büyük payı vardır. Böylece halk inanışlarının kendi felsefesi ortaya çıkmış, psikolojik olarak bireyler için rahatlık, huzur, sabır veya rahatsızlık, endişe, kaygı vs., gibi hislerle yaşanmıştır. Nitekim siz, Kırgızlara, özellikle yaşlılara “bu inanışlara aykırı bir davranışta bulunduğunuz takdirde ne olur?”

diye bir soru yöneltseniz, size "jaman bolot" (kötü olur) cevabını alırsınız. Gerçekten de bu inanışların bazılarının doğruluğu ve geçerliliği yaşanmış tecrübelerle kanıtlanmıştır. Bu gibi davranışların sonuçlarının kötülük getireceği düşünüldüğünden dolayı bazı davranışları yapmak yasaklanmış ve zamanla halk inanışı haline gelerek günümüze kadar yaşatılmıştır.

KAYNAKÇA

AALİEVA, Gülzat. (19.14.2016). "Kök Asaba, Kızıl Tuu, Kök Canırgan Uлуу Çuu ce Mamlekettin Sayasiy Atributtarının Canı Dolbooru", <http://www.netref.ru/aalieva-glzat-karibekovna.html?page=4> (09.11.2018).

AKMATALİEV, Abdıldacan, Kırbışev K. vd.. (2003). *Kaada-salttar, Ak batalar*. Kırgız Uluttuk İlimder Akademiyası Yayınları, Bışkek.

AKMATALİEV, Abdıldacan. (1998). *Baldarga Arnalğan Salt cana İrum-Cırımdar*. Şam Yayınları, Bışkek.

AKMATALİYEV, Abdıldacan, (2004). *Kırgız Adabiyatının Tarihi*. 1. Baskı, Şam Yayınları, Bışkek.

AYTPAYEVA, Gülnara. (2010). *Kırgızstandağı Mazar Basuu; Talas Tacrıybasının Negizinde*. 2. Baskı, "Aygine" Kültür Araştırma Merkezi, Bışkek.

BOTOBKOVA, Ayşat. (2007). *Kırgızdardın Süylöşüüsündöğü Verbalık Emes Baylanış Karacattar Sistemasi, Avtoreferat*. Kırgız Respublikasının Uluttuk İlimder Akademiyası, Til İlimi İnstitutu, Bışkek.

CAPAROV, Şeraali. (2009). *Adam Attarı-El Baylığı*. Teknik Yayınevi, Bışkek.

CİHAN, Ahmet. (2006). *Gelenek ile Modernite Arasında Kırgızistan*. Özgü Yayınları, İstanbul.

ÇELTİKÇİ, Orhan ve KAYHAN, Shurubu. (2016). "Türkiye ve Kırgızistan Coğrafyasında Halk İnanç ve Uygulamalarının Karşılaştırılması", *Uluslararası Tarih Araştırmalar Dergisi*, 2 (1):62-84.

DIYKANBAEVA, Mayramgül. (2011). "Kırgız Türklerinde Erkek Çocuğun Önemi ve Edebi Eserlere Yansıması", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 46 (0):181-194.

ERDEM, Mustafa. (2000). *Kırgız Türkleri. Sosyal Antropoloji Araştırmalar*. ASAM Yayınları, Ankara.

ERDEM, Mustafa. (2005). *Kırgız Türkleri Dini ve Sosyal Hayat*. 1.baskı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

KOCOEVA, G. (2015). "Povtorenie Pragmatik, İspolzuemıh V Kırgızskih Obıçayah", *İzvestya Vuzov Kırgızstana Dergisi*, (6):260-263.

PEMBECİ, Barış İşçi. (2014). "Kırgızistan Mezar Ziyaretleri", *Cyprus International University*, 20 (77):101-112.

TANAEV T. (1998). *Kırgız folklorundagı lirikalık canrlar*. Oş.

TİLEŞEVA, Ayturgan. (2016). "Kırgız Halk Kültüründe Geçiş Dönemi (Doğum) Ritüelleri" *Alatoo Academic Studies Dergisi*, (3):37-41.

USUPBEKOVA, Kanımcın. (2016) "Albarstı barbı, bolso al kim?", <https://www.super.kg/article/?article=3165> (15.11.2018).

YUNUSALİEV, Bolot. (1958). *Manas*. 1. Cilt, 1. Baskı. Kırgız Mamlekettik Basmakanası Yayınları, Frunze.